

PREKRŠAJNOPRAVNA ZAŠTITA ŽRTAVA NASILJA U PORODICI U REPUBLICI SRPSKOJ

Dr Ivanka MARKOVIĆ*

Apstrakt

U Republici Srpskoj postoje dva oblika pravne zaštite žrtava nasilja u porodici: krivičnopravni i prekršajnopravni. Uvođenjem takvog modela zaštite nastoji se obezbijediti adekvatna zaštita žrtava ovog oblika nasilničkog ponašanja, koji je, po mnogim svojim karakteristikama, specifičan oblik kriminaliteta i zahtijeva posebne mjere državne reakcije. Krivičnopravna zaštita žrtava nasilja u porodici, koja je izuzetno značajna jer se njome nasilje u porodici izjednačava sa svim drugim oblicima kriminaliteta, što ima određenu kriminalnopolitičku težinu, nije dala očekivane rezultate. Stoga je donijet poseban Zakon o zaštiti od nasilja u porodici kojim se obezbjeđuje zaštita žrtava nasilja u porodici kroz prekršajni postupak. Ovim zakonom se određuje pojam nasilja u porodici, krug osoba koje se smatraju članovima porodice, način njihove zaštite te vrste i svrha prekršajnopravnih normi uz isticanje činjenice da su svi postupci pokrenuti po ovom zakonu hitne naravi. Osnovni motiv za njegovo donošenje jeste cjelovito i sistematsko regulisanje nasilja u porodici koje će omogućiti bržu, efikasniju i trajnu zaštitu ugroženih osoba. Najveći značaj Zakona o zaštiti od nasilja u porodici predstavlja uvođenje zaštitnih mjera koje se mogu izreći nasilniku i kojima se zapravo obezbjeđuje zaštita žrtava nasilja u porodici. Način njihovog konkretnog sprovođenja regulisan je podzakonskim aktima.

Usvajanjem zakona kojima se sankcioniše nasilje u porodici, bilo kao krivično djelo, bilo kao prekršaj, i donošenjem podzakonskih akata za sprovođenje pojedinih zaštitnih mjera, ostvaren je značajan napredak u

* Prof. dr Ivanka Marković, Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci

pravnoj zaštiti žrtava nasilja u porodici. Međutim, i pored takvih normativnih rješenja, žrtve nasilja u porodici još uvijek nemaju adekvatnu zaštitu. Stoga je, na području Republike Srpske pokrenuta akcija širokih razmjera u pravcu ne samo sprečavanja nasilja u porodici, već i u pravcu otkrivanja i eliminisanja uzroka ove negativne društvene pojave. Krajnji cilj ove akcije je zaštita žrtava, prevencija nasilja i očuvanje zdrave porodice kao osnove društva.

Ključne riječi: *nasilje u porodici, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, pravna zaštita žrtava nasilja u porodici, zaštitne mjere*

1. Uvodne napomena

Nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici predstavlja izuzetno kompleksan i specifičan oblik kriminaliteta koji zahtijeva primjenu posebnih mjera za prevenciju i suzbijanje. Stoga i većina savremenih država predviđa određene mjere državnopravne reakcije na različite oblike porodičnog nasilja. Osnovni cilj svih takvih mjera jeste prevencija i suzbijanje ovog oblika nasilničkog ponašanja, kao i obezbjeđivanje efikasne zaštite žrtava porodičnog nasilja. Sam pristup rješavanju ovog problema je različit. Pojedine države npr. ograničavaju svoju reakciju samo na okvire građanskog prava, druge regulišu nasilje u porodici u okviru građanskog i krivičnog prava, treće u okviru prekršajnog prava itd. Prema tome, konkretni oblici pravne zaštite od nasilja u porodici su različiti i svode uglavnom na: a) inkriminisanje i sankcionisanje nasilja u porodici kroz krivično i/ili prekršajno zakonodavstvo i b) predviđanje mogućnosti izricanja zaštitnih mjera u jednom ili više postupaka (upravnom, građanskom i/ili krivičnom) sa ciljem da se žrtvi pruži neophodna zaštita. Kada je u pitanju pravna regulativa u Republici Srpskoj, možemo reći da postoje dva modela pravne zaštite žrtava nasilja u porodici, tj. krivičnopravni i prekršajnopravni. Prvi model obuhvata izricanje krivičnih sankcija učiniocima krivičnog djela nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici, dok drugi model omogućuje primjenu zaštitnih mjera u prekršajnom postupku na osnovu Zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Navedenim modelom pravne zaštite od nasilja u porodici nastoji se obezbijediti adekvatna zaštita žrtava ovog oblika nasilničkog ponašanja, te pronaći optimalne mjere za suzbijanje i sprečavanje ove negativne društvene pojave.

Prve aktivnosti na suzbijanju i prevenciji nasilja u porodici i stvaranju adekvatnog sistema zaštite žrtava nasilja u porodici, u Republici

Srpskoj, započinj u sa reformom krivičnog zakonodavstva Republike Srpske iz 1998. godine, koja je završena usvajanjem Krivičnog zakonika Republike Srpske (stupio na snagu 1.10.2000. godine) i uvođenjem nove inkriminacije «nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici» (čl. 198) u okviru grupe krivičnih djela protiv braka i porodice. Uvođenje ove inkriminacije u krivično zakonodavstvo RS je bilo od izuzetnog značaja jer se država time prvi put jasno očitovala prema nasilničkom ponašanju u porodici kao prema kriminalnom ponašanju koje zaslužuje reakciju organa državne prinude u formi primjene odgovarajuće krivične sankcije. Pored toga, odnos javnosti prema ovom problemu se bitno mijenja – formira se stav da nasilje u porodici nije privatna, porodična stvar svakog pojedinca, već jedan oblik nasilničkog ponašanja kojim se krše osnovna prava i slobode čovjeka. Na inicijativu nevladinih organizacija održane su mnogobrojne javne rasprave o ovoj problematici, započelo se i sa edukacijom svih nosilaca pravosudne funkcije, policije i centara za socijalni rad, sve to u cilju da se nasilje u porodici prepozna, procesuiru i adekvatno sankcioniše, a žrtvama pruži efikasna pravna zaštita. Međutim, i pored svih navedenih aktivnosti, praktična primjena ove inkriminacije nije dala očekivane rezultate.¹ Jedan od bitnih razloga za takvu situaciju jeste činjenica da istovremeno sa uvođenjem ove inkriminacije nisu izvršene neophodne izmjene u sistemu krivičnih sankcija, niti u odredbama ZKP, koje bi omogućile izricanje pojedinih zaštitnih mjera, (npr. zabrana prilaska žrtvi, zabrana kontaktiranja sa žrtvom, obavezno udaljavanje nasilnika i sl. ili sprovođenje hitnog postupka sa mogućnošću izricanja obaveznog pritvora u slučaju nasilja u porodici). S druge strane, neopravdano blaga kaznena politika sudova u odnosu na ovo krivično djelo, sporost pravosudnog sistema kao i nemogućnost adekvatne zaštite žrtve od nasilnika, stvorila je kod žrtava porodičnog nasilja nepovjerenje u pravosudni sistem. Novim Krivičnim zakonom Republike Srpske iz 2003.² fizionomija ove inkriminacije nije mijenjana niti su izvršene

¹ Opširnije v. I. Marković: Primjena odredbe o nasilju u porodici u Republici Srpskoj, Temida, časopis o viktimizaciji, ljudskim pravima i rodu, br. 2, godina 6, jun 2003, s. 53-65.

² Nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici regulisano je odredbom čl. 208 KZ koja glasi: (1) Ko primjenom nasilja, drskim ili bezobzirnim ponašanjem ugrožava spokojstvo, tjelesni integritet ili duševno zdravlje člana svoje porodice ili porodične zajednice, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do dvije godine. (2) Ako je pri izvršenju djela iz stava 1. ovog člana korišćeno oružje, opasno oruđe ili drugo sredstvo podobno da tijelo teško povrijedi ili zdravlje naruši, učinilac će se kazniti zatvorom od tri mjeseca do tri godine. (3) Ako je usljed djela iz stava 1 i 2 ovog člana nastupila teška tjelesna povreda ili teško narušenje zdravlja ili su ona činjena prema maloljetnom licu, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do pet godina. (4) Ako je usljed djela iz prethodnih stavova nastupila smrt člana porodice ili porodične zajednice, učinilac će se kazniti zatvorom od dvije do dvanaest godina. (5) Ko liši života člana porodice ili porodične zajednice kojeg je prethodno zlostavljao, kazniće se zatvorom najmanje deset godina. (6) Pod porodicom ili porodičnom zajednicom u smislu ovog djela podrazumijevaju se i bivši supružnici i njihova djeca, kao i roditelji bivših supružnika.

izmjene u Zakonu o krivičnom postupku koje bi omogućile adekvatniju reakciju na ovaj oblik kriminaliteta.³ Međutim, treba reći da je poslednjom izmjenom Zakona o krivičnom postupku RS iz avgusta mjeseca 2007. godine⁴ situacija nešto izmijenjena. Ovim zakonom se u okviru mjera za obezbjeđenje prisustva osumnjičenog, odnosno optuženog i uspješno vođenje krivičnog postupka (glava XVI) uvode mjere zabrane, među kojima su, sa aspekta ove problematike, posebno interesantne *mjera zabrana posjećivanja određenih mjesta ili područja i mjera zabrana sastajanja s određenim licima*.⁵ S obzirom da se radi o tek uvedenim mjerama zabrane, u ovom trenutku je nemoguće govoriti o njihovom učinku u pogledu zaštite žrtava nasilja u porodici, ali se, bar sa normativnog aspekta može reći da se navedenim mjerama zabrane omogućava adekvatnija pravna zaštita žrtava nasilja u porodici u okviru krivičnog zakonodavstva.

Iako bi se krivičnopravnom regulisanju nasilja u porodici mogle staviti određene primjedbe, ono je od izuzetnog značaja, jer se njime nasilje u porodici izjednačava sa svim drugim oblicima kriminaliteta, što ima određenu kriminalnopolitičku težinu. Naime, propisivanjem krivičnog djela nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici, sa svim njegovim težim oblicima i mogućnošću izricanja kazne zatvora u različitim rasponima, postižu se značajni efekti na planu generalne prevencije. Ukoliko bi se nasilje u porodici regulisalo samo u okviru prekršaja, otpala bi mogućnost izricanja krivičnih sankcija, kao najznačajnijih mjera državnopravne reakcije na društveno štetna ponašanja, čime bi oslabila pravna zaštita žrtava nasilja u porodici. Istovremeno, takav pristup ovoj problematici poslao bi negativnu poruku javnosti, jer bi se nasilje u porodici smatralo manje opasnim i štetnim po društvo od npr. oduzimanja tuđe pokretne stvari. Prema tome, krivičnopravna zaštita od nasilja u porodici je neophodna i izuzetno značajna kako sa aspekta zaštite porodice tako sa i aspekta specijalne i generalne prevencije. Međutim, mi se u ovom radu nećemo baviti problematikom krivičnopravne regulative nasilja u porodici i zaštite žrtava nasilja u porodici, već će naša pažnja biti usmjerena na zaštitu žrtava nasilja u porodici koju je moguće realizovati kroz prekršajni postupak.

³ Reformom krivičnog zakonodavstva u Bosni i Hercegovini koja je izvršena 2003. godine, ova inkriminacija, pod nazivom nasilje u porodici, uvedena je i u KZ Federacije Bosne i Hercegovine (čl. 222.) kao i u KZ Brčko Distrikta BiH (čl. 222).

⁴ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku Republike Srpske, Sl. gl. 68/07. koji je stupio na snagu 08.08.2007. godine

⁵ Sve mjere zabrane izriče sud rješenjem na prijedlog stranke ili branioca, a u slučaju kada odlučuje o pritvoru, sud može izreći ove mjere po službenoj dužnosti umjesto određivanja ili produžavanja pritvora. Pri tome će upozoriti osumnjičenog ili optuženog da mu se može odrediti pritvor ako prekrši obavezu iz izrečene mjere.

2. Zaštita žrtve nasilja u porodici u okviru prekršajnog postupka (Zakona o zaštiti od nasilja u porodici)

Poseban Zakon o zaštiti od nasilja u porodici primjenjuje se u Republici Srpskoj od 1. januara 2006. godine.⁶ Osnovni motiv za donošenje ovog zakona jeste cjelovito i sistematsko regulisanje nasilja u porodici koje će omogućiti bržu, efikasniju i trajnu zaštitu ugroženih osoba. Zakonom je određen pojam nasilja u porodici, krug osoba koje se smatraju članovima porodice, način njihove zaštite te vrste i svrha prekršajnopравnih normi uz isticanje činjenice da su svi postupci pokrenuti po ovom zakonu hitne naravi.

Zakonom je predviđeno da se postupak zaštite od nasilja u porodici obezbjeđuje u prekršajnom postupku, primjenom odredaba Zakona o prekršajima, ukoliko ovim zakonom nije drugačije određeno (čl. 2 st. 2). Time je, barem formalnopravno, omogućena brža i efikasnija zaštita od ovog oblika društveno neprihvatljivog ponašanja. Međutim, vođenje prekršajnog postupka ne isključuje vođenje krivičnog postupka, ukoliko za to postoje zakonski uslovi. Logično bi bilo da se u konkretnom slučaju, koji ispunjava obilježja nekog od oblika krivičnog djela nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici, pokrene i krivični postupak te utvrdi krivična odgovornost izvršioca i izrekne odgovarajuća krivična sankcija. Iz ovoga proizilazi da se nasilje u porodici može tretirati kao krivično djelo i/ili kao prekršaj, zavisno od okolnosti konkretnog slučaja.

Zaštitu od nasilničkog ponašanja dužni su pružiti policija, tužilaštva, organ starateljstva i sud. Navedeni subjekti zaštite su dužni *bez odlaganja obezbijediti hitno rješavanje* takvih predmeta. Policija je dužna u roku od 24 časa po prijemu prijave dostaviti izvještaj nadležnom tužilaštvu i centru za socijalni rad, a tužilaštvo se obavezuje odmah preduzeti potrebne mjere i o tome obavijestiti nadležni sud. Na hitnost postupanja upućuje i zakonska odredba prema kojoj je sud dužan odmah donijeti rješenje o izrečenoj zaštitnoj mjeri, a najkasnije u roku od tri dana (čl. 3 ovog zakona).

Specifičnost nasilja u porodici, kao jednog od oblika nasilničkog kriminaliteta, proizilazi iz činjenice da se ono vrši u porodici, dakle, prema licu sa kojim se izvršilac nalazi u nekom emotivnom ili srodničkom odnosu. Porodica, u smislu ovog zakona, je životna zajednica roditelja i djece i drugih njenih članova. Porodicom se, u smislu ovog zakona, smatraju: supružnici u bračnoj i vanbračnoj zajednici; njihova djeca (zajednička ili iz

⁶ Zakon je objavljen u Službenom glasniku RS br. 118/05. od 30. decembra 2005). U Federaciji BiH je donijet Zakon o zaštiti od nasilja u porodici (Sl. novine FBiH, br. 22/05. od 06.04.2005) koji je stupio na snagu 6 mjeseci nakon objavljivanja.

ranijih zajednica); bivši bračni ili vanbračni supružnici i njihova djeca; usvojlac i usvojenik; staralac i šticećenik, kao i druga lica koja sada žive ili su ranije živjela u porodičnoj zajednici; roditelji sadašnjih i bivših supružnika te očuh i maćeha. Navedenom odredbom određen je krug lica kojima se ovim zakonom obezbjeđuje pravna zaštita od nasilja u porodici.⁷

Nasilničko ponašanje, u jednom opštem smislu, moglo bi se odrediti kao svaka ona radnja kojom se drugom licu, protiv njegove volje, nameće da nešto trpi, podnosi, čini ili propusti učiniti, bez obzira da li se to postiže fizičkom prinudom, prijetnjom različitog intenziteta ili korištenjem takvih životnih okolnosti u kojima drugo lice nije u mogućnosti da se odbrani ili izbjegne takvo ponašanje. S obzirom da nasilje u porodici predstavlja specifičan oblik nasilničkog ponašanja, zakonodavac je u čl. 6 st. 1 ovog zakona odredio da se pod nasiljem u porodici podrazumijeva bilo koje djelo koje nanosi fizičku, psihičku, seksualnu patnju ili ekonomsku štetu, kao i prijetnja takvim djelima, ili propuštanje činjenja dužne pažnje, što ozbiljno sputava članove porodice da uživaju u svojim pravima i slobodama na principu ravnopravnosti polova, kako u javnoj tako i u privatnoj sferi života. Zakonodavac je izričito odredio postupke pojedinaca koji se smatraju radnjom nasilja u porodici. To su: 1) fizički napad člana porodice na drugog člana porodice, bez obzira da li je nastupila fizička povreda ili nije; 2) svaka primjena fizičke sile koja ne rezultira direktan napad ili primjena psihičke prinude na integritet člana porodice; 3) svako drugo postupanje jednog člana porodice koje može prouzrokovati ili izazvati opasnost da će izazvati fizičku ili psihičku patnju ili ekonomsku štetu; 4) prouzrokovanje osjećaja straha ili lične ugroženosti ili povrede dostojanstva, ucjenom ili verbalnom prijetnjom ili drugom prinudom; 5) ozbiljni verbalni napadi, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrđnim imenima i drugi način grubog uznemiravanja člana porodice; 6) uhođenje i svi drugi načini uznemiravanja drugog člana porodice; 7) oštećenje ili uništenje zajedničke imovine ili imovine u posjedu ili pokušaj da se to učini; 8) propuštanje dužne pažnje i nadzora ili nepružanje pomoći i zaštite iako za to postoji obaveza po zakonu ili

⁷ U želji da naglasi osnovne principe na kojima se temelji porodični život, zakonodavac je propisao da se odnosi među članovima porodice zasnivaju na humanim principima koji podrazumijevaju međusobno poštovanje, pomaganje, privrženost, održavanje skladnih odnosa uz razvijanje i ispoljavanje najboljih osobina, pri tome imajući u vidu posebne obaveze zaštite djece, poštovanje ravnopravnosti polova i dobrovoljnosti stupanja u brak i vanbračne odnose. U međusobnim odnosima članovi porodice su dužni da poštuju prava, slobode i bezbjednost drugih članova porodice, na način da ih ne ograničavaju, onemogućavaju ili sprečavaju u ostvarivanju njihovih prava i sloboda, koje članovi porodice imaju prema postojećim propisima. Pored toga, izričito je predviđeno da će se član porodice suzdržavati od povrede fizičkog ili psihičkog integriteta drugog člana porodice, povrede i diskriminacije po osnovu pola i uzrasta i od stavljanja u stanje potčinjenosti po bilo kom osnovu (čl. 5).

običajima, a to bi imalo za posljedicu osjećaj fizičke, psihičke ili ekonomsko-socijalne ugroženosti; 9) izolacija i ograničavanje slobode kretanja i komuniciranje sa trećim licima; 10) nebriga i rješavanje osnovnih potreba (čl. 6 st. 2).

Na planu suzbijanja i sprečavanja nasilja u porodici značajna je odredba čl. 7 ovog zakona, kojom je predviđena dužnost člana porodice, subjekata zaštite iz člana 3 ovog zakona (tj. policije, tužilaštva, organa starateljstva i suda), te zaposlenih u obrazovnim i zdravstvenim ustanovama, kao i bilo kojeg drugog građanina, da odmah po saznanju da je počinjeno nasilje u porodici ili da postoje osnovi sumnje da je počinjeno nasilje, isto prijave policiji, nadležnom tužilaštvu ili nadležnom organu starateljstva. Prijavu iz stava 1. ovog člana dužni su dostaviti i članovi porodice, koji su saznali za počinjeno nasilje u porodici, posebno ako je žrtva nasilja maloljetno dijete. Ukoliko službeno lice ne prijavi policiji da su izvršene radnje nasilja u porodici iz čl. 6 st. 2 ovog zakona, čini prekršaj za koji je predviđena novčana kazna u iznosi od 800 KM do 1.800 KM (čl. 20 st. 6).

Najznačajnija novina u obezbjeđivanju pravne zaštite žrtava nasilja u porodici jeste *propisivanje zaštitnih mjera* koje se mogu izreći izvršiocu nasilja u porodici. Odredbom čl. 8 ovog zakona je predviđeno da je prekršajna sankcija za zaštitu od nasilja u porodici zaštitna mjera. Svrha propisivanja, izricanja i primjene prekršajnih sankcija je lična zaštita porodice, ostvarivanje i razvijanje zdravog i harmoničnog života unutar porodice, sprečavanje negativne identifikacije, te poštivanje pravnog sistema. Svrha zaštitnih mjera jeste da se njihovom primjenom spriječi nasilje u porodici, osigura nužna zaštita zdravlja i bezbjednosti žrtve nasilja, te otklone okolnosti koje pogoduju ili podsticajno djeluju na izvršenje novih radnji nasilja u porodici iz ove oblasti (čl. 10). Sud može nasilniku u porodici izreći sljedeće zaštitne mjere: 1) udaljenje iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora; 2) zabranu približavanja žrtvi nasilja; 3. osiguranje zaštite žrtve nasilja; 4. zabranu uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja; 5. obaveza psihosocijalnog tretmana; 6) obavezno liječenje od zavisnosti i 7) rad u korist humanitarne organizacije ili lokalne zajednice (čl. 9).

Zakonom su tačno određeni uslovi pod kojima se mogu izricati navedene mjere, a posebno je značajno što su istovremeno predviđene i sankcije za nepostupanje po izrečenim zaštitnim mjerama. Tako npr. *zaštitna mjera udaljenja iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora* i zabrana vraćanja u stan, kuću ili neki stambeni prostor, može se izreći nasilniku, prema članu porodice sa kojim živi u stanu, kući ili nekom drugom stambenom prostoru, ako sud za prekršaje ocijeni da postoji

opasnost da bi bez provođenja ove mjere nasilnik mogao ponovo počiniti nasilje. Lice, kome je izrečena mjera iz stava 1. ovog člana dužno je bez odlaganja napustiti stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor u prisustvu radnika policije. Mjera iz stava 1 ovog člana određuje se u trajanju koje ne može biti kraće od 30 dana, niti duže od 6 mjeseci. Nadležnost za sprovođenje ove mjere ima Ministarstvo unutrašnjih poslova RS koje je dužno da donese propise o načinu njenog sprovođenja (čl. 11). *Zaštitna mjera zabrane približavanja žrtvi nasilja u porodici* može se izreći nasilniku ako postoji opasnost da bi ponovo mogao izvršiti to nasilje. U rješenju kojim sud izriče mjeru zabrane približavanja žrtvi nasilja u porodici, sud će odrediti mjesta ili područja, i udaljenost od 200m ispod koje se nasilnik ne smije približiti žrtvi nasilja. Mjera iz stava 2 ovog člana određuje se u trajanju koje ne može biti kraće od 30 dana, niti duže od godine dana. Nadležnost za sprovođenje ove mjere ima Ministarstvo unutrašnjih poslova RS (čl. 12). Kada je u pitanju *zaštitna mjera obezbjeđenja zaštite žrtve nasilja*, treba reći da se ona može izreći žrtvi nasilja, radi njegove fizičke zaštite i obezbjeđenja da može ostvariti svoja prava ili interes bez straha i opasnosti za ugrožavanje svog života. Ovom zaštitnom mjerom žrtvi nasilja se obezbjeđuje: a) privremeni smještaj i zbrinjavanje u socijalnim ili drugim centrima ili kod drugih porodica, odnosno na drugim pogodnim mjestima (sigurna kuća) i b) pravo na privremeno izdržavanje iz alimentacionog fonda. Pri izricanju ove mjere sud će izdati nalog odgovarajućoj ustanovi ili centru da primi na privremeni smještaj i zbrinjavanje žrtvu nasilja, do sprovođenja mjera iz člana 11 ovog zakona. Propise o uslovima za otvaranje i rad sigurne kuće, kao i uslove za osnivanje, finansiranje i rad alimentacionog fonda donijeće Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS i Ministarstvo finansija RS u određenom roku (čl. 13). *Zaštitna mjera zabrane uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja* može se izreći nasilniku koji je nasilje izvršio uznemiravanjem ili uhođenjem, a postoji opasnost da bi ponovo mogao uznemiravati ili uhoditi lice iz člana 5 ovog zakona. Mjera iz stava 1 ovog člana određuje se u trajanju koje ne može biti kraće od 30 dana, niti duže od jedne godine. Nadležnost za sprovođenje ove mjere ima Ministarstvo unutrašnjih poslova RS. (čl. 14). *Zaštitna mjera obaveznog psihosocijalnog tretmana* može se izreći nasilniku u porodici, radi otklanjanja nasilničkog ponašanja nasilnika ili ako postoji opasnost da bi nasilnik mogao ponoviti nasilje prema licima iz člana 5 ovog zakona. Mjera iz stava 1 ovog člana može trajati do prestanka razloga zbog kojeg je određena, ali ne može trajati duže od 2 godine (čl.15). *Obaveznog liječenja od zavisnosti*, kao zaštitnu mjeru, sud će izreći nasilniku koji je nasilje počinio pod uticajem zavisnosti od alkohola, opojnih droga ili drugih

psihotropnih supstanci, ako postoji opasnost da će se nasilje ponoviti. Mjere iz stava 1 ovog člana određuju se u trajanju koje ne može biti kraće od 30 dana, niti duže od dvije godine. Propise o načinu sprovođenja ove mjere i zaštitne mjere iz čl. 15 ovog zakona, donijeće Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS (čl. 16).

Zaštitne mjere mogu se izreći na zahtjev lica izloženog nasilju, odnosno njegovog punomoćnika, ili na zahtjev policije, tužilaštva, centra za socijalni rad, vladinih i nevladinih organizacija ili po službenoj dužnosti. Zaštitna mjera iz člana 12 ovog zakona izriče se po službenoj dužnosti (čl. 18).

Nasilnik koji u porodici izvrši nasilje, dužan je da postupi u skladu sa izrečenom zaštitnom mjerom. Ukoliko lice kome je izrečena neka od zaštitnih mjera ne postupi po izrečenoj mjeri, kazniće se za prekršaj novčanom kaznom od 300 KM do 500 KM (čl. 22).

Prilikom izricanja bilo koje zaštitne mjere sud će voditi računa o svrsi i težini izrečene mjere, njenoj efikasnosti, a po potrebi tu mjeru može zamijeniti drugom zaštitnom mjerom. Rješenje o izrečenoj zaštitnoj mjeri sud je dužan dostaviti kako organu starateljstva na čijoj teritoriji ima prebivalište, odnosno boravište, član porodice prema kome je nasilje izvršeno, tako i organu starateljstva na čijoj teritoriji ima prebivalište, odnosno boravište član porodice prema kome je mjera zaštite određena. Organ starateljstva, subjekti zaštite iz čl. 3 ovog zakona, dužni su voditi evidenciju o izrečenim zaštitnim mjerama u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova u BiH, kako o licima prema kojima je nasilje izvršeno, tako i o licima prema kojima je određena mjera zaštite, pratiti izvršenje, izvještavati sud o izvršenju mjere, predložiti prekid ili produženje ili zamjenu mjere drugom mjerom. Ako ocijeni da je neophodno da se žrtva od nasilja u porodici bez odlaganja zaštiti, sud će izreći odgovarajuću zaštitnu mjeru, kao samostalnu prekršajnu sankciju, po saslušanju nasilnika, ne čekajući na okončanje krivičnog postupka. Rješenjem o izricanju zaštitne mjere utvrđuje se trajanje zaštitne mjere koja je izrečena nasilniku i čije trajanje počinje teći od dana pravosnažnosti rješenja, s tim da se u trajanje mjera uračunava vrijeme koje je proteklo, ako je mjera bila izrečena po hitnom postupku (čl. 19).

Pored zaštitnih mjera koje se mogu izreći učiniocu nasilja u porodici, zakonodavac je predvidio i novčane kazne za izvršeni prekršaj. Novčanom kaznom u iznosu od 100 KM do 300 KM, kazniće se za prekršaj nasilnik koji izvrši radnju nasilja iz člana 6 stav 2 ovog zakona. Ukoliko nasilnik ponovi radnju nasilja iz člana 6 ovog zakona, kazniće se novčanom kaznom u iznosu od 300 KM do 1.500 KM. Novčanom kaznom od najmanje 300 KM

do 1.500 KM, kazniće se za prekršaj punoljetni član porodice koji izvrši radnju nasilja u porodici iz stava 1 ovog člana u prisustvu djeteta ili maloljetnog lica. Ukoliko punoljetni član u porodici ponovi radnju nasilja u porodici u prisustvu djeteta ili maloljetnog lica kazniće se novčanom kaznom od najmanje 500 KM do 1.500 KM. Novčanom kaznom od najmanje 600 KM do 1.500 KM, kazniće se za prekršaj nasilnik iz stava 1 člana 5 ovog zakona, ako izvrši radnju nasilja na štetu djeteta ili maloljetnog lica (čl. 20).

U svim slučajevima kada lice kome je izrečena novčana kazna istu ne plati, u skladu sa članom 20 ovog zakona, ista će se zamijeniti zaštitnom mjerom rad u korist humanitarne organizacije ili lokalne zajednice (čl. 21).

3. Podzakonski akti za sprovođenje zaštitnih mjera

Najveći značaj Zakona o zaštiti od nasilja u porodici ogleda se u uvođenju zaštitnih mjera koje se mogu izreći nasilniku i kojima se zapravo obezbjeđuje zaštita žrtava nasilja u porodici. Način njihovog konkretnog sprovođenja regulisan je podzakonskim aktima. Tako npr. *Pravilnik o načinu sprovođenja zaštitnih mjera koje su u nadležnosti Ministarstva unutrašnjih poslova*⁸ uređuje način sprovođenja zaštitnih mjera: udaljenje iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora i zabrana vraćanja u stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor, zabrana približavanja žrtvi nasilja u porodici i zabrana uznemiravanja ili uhođenja lica izloženog nasilju. Pravilnikom je određeno da nadležnost za podnošenje zahtjeva za izricanje zaštitne mjere i za sprovođenje zaštitnih mjera pripada policijskoj stanici na čijem području žrtva ima prebivalište ili boravište. Odredbama o pripremanju i planiranju sprovođenja zaštitnih mjera definisana su mnoga pitanja u konkretnom sprovođenju zaštitnih mjera, kao što su: određivanje ovlašćenog službenog lica stanice policije koje će biti odgovorno lica u konkretnom slučaju, način njegove saradnje sa žrtvom nasilja u porodici, tj. razradu i izradu plana postupanja u slučaju neposredne ugroženosti žrtve, način pružanja pomoći žrtvi od strane njene rodbine i drugih lica, druge aktivnosti radi zaštite zdravlja i bezbjednosti žrtve do dolaska ovlašćenog službenog lica te pravljenje procjene ugroženosti žrtve i plana sprovođenja zaštitne mjere koji se mogu koristiti u operativne svrhe. Način sprovođenja *zaštitne mjere udaljenja iz stana, kuće ili drugog stambenog prostora i zabrane vraćanja u stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor*, regulisan je čl. 13 ovog

⁸ Sl. glasnik br. 26/06 od 27. marta 2006. godine

pravilnika. Na osnovu ovog člana, ovlašćeno službeno lice će, uz prethodnu prezentaciju rješenja suda, dovesti nasilnika u objekat iz kojeg se udaljava radi uzimanja ličnih dokumenata i predmeta nužnih za svakodnevnu upotrebu, te ga upozoriti da bez odobrenja nadležnog suda u vrijeme trajanja zaštitne mjere ne smije ulaziti u objekat iz kojeg je udaljen. Nasilnik je dužan da ključeve objekte iz kojeg se udaljava preda žrtvi ili drugom prisutnom licu koje će ih predati žrtvi. Ako nasilnik odbije da preda ključeve objekta iz kojeg se udaljava, oni će se oduzeti upotrebom sile samo kad je njihovo oduzimanje odredio sud. Ukoliko ovlašćeno službeno lice zatekne nasilnika u blizini prostora u kojem mu je rješenjem suda pristup zabranjen, upozoriće ga na potrebu poštivanja zaštitne mjere. Ako učinilac i nakon upozorenja pokuša ući u prostor u koji mu je zabranjen pristup ili ga ovlašćeno službeno lice zatekne u tom prostoru ili objektu iz kojeg je udaljen, odnosno u slučaju dojave ili prijave zbog postojanja osnovane sumnje da je nasilnik postupio protivno izrečenoj mjeri, ovlašćeno službeno lice će uz podnošenje zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka, privesti nasilnika nadležnom sudu. Kada je u pitanju *zaštitna mjera zabrana približavanja žrtvi nasilja u porodici*, pravilnikom je predviđeno (čl. 14) da će ovlašćeno službeno lice u slučaju zaticanja nasilnika u prostoru koji je određen planom sprovođenja mjere, narediti istom da napusti prostor u kojem se žrtva nalazi i upozoriti ga na posljedice u slučaju nepoštovanja rješenja suda. U slučaju dojave žrtve ili drugog lica o nepoštivanju rješenja suda, ovlašćeno službeno lice će odmah izaći na mjesto takvog događaja te narediti nasilniku da napusti prostor u kojem se nalazi žrtva ukoliko je do takvog kontakta došlo slučajno. Ako nasilnik krši ovu zaštitnu mjeru ili odbije da izvrši naređenje da napusti određeni prostor biće priveden i uz zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka predat nadležnom sudu. Ako ovlašćeno službeno lice sazna za namjeru ili plan nasilnika da postupi protivno rješenju suda ili ugrozi zdravlje i sigurnost žrtve na drugi način, odmah će pronaći nasilnika i upozoriti ga na posljedice takvog ponašanja. Ukoliko okolnosti upućuju na zaključak da bi nasilnik uprkos datog upozorenja, mogao prekršiti zaštitnu mjeru, žrtvi će se pružiti neposredna policijska zaštita dok postoji opasnost po njeno zdravlje i bezbjednost. Sprovođenje *zaštitne mjere zabrane uznemiravanja ili uhođenja lica izloženog nasilju*, regulisano je članom 15 ovog pravilnika. Ovlašćeno službeno lice će, u skladu sa rješenjem suda, sprovođiti ovu mjeru na način što će u slučaju zaticanja nasilnika u blizini žrtve ili zaprimljene dojave ili prijave o ponašanju nasilnika suprotno zaštitnoj mjeri, bez odgađanja utvrditi okolnosti zbog kojih se nasilnik nalazi u blizini žrtve ili se nalazio u blizini žrtve ili koje upućuju na postojanje osnovane sumnje da krši mjeru na drugi

način. Tom prilikom će prikupiti informacije i dokaze o ponašanju nasilnika suprotno zaštitnoj mjeri. U slučaju da je do kontakta između nasilnika i žrtve došlo slučajno, ovlašćeno službeno lice će narediti nasilniku da odmah napusti prostor u kojem se nalazi žrtva. Ako okolnosti ukazuju na to da nasilnik lično ili putem drugog lica uznemirava ili uhodi žrtvu, preduzeće potrebne operativno-taktičke mjere i radnje radi sprečavanja ugrožavanja zdravlja i sigurnosti žrtve. U ovom slučaju, kao i u slučaju da nasilnik postupi protivno izrečenoj zaštitnoj mjeri ili naredbama ovlašćenog službenog lica, biće priveden i uz zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka predat nadležnom sudu. Ukoliko nasilnik za uznemiravanje ili uhođenje žrtve koristi sredstva za komunikaciju na daljinu, ovlašćeno službeno lice će uputiti žrtvu da od pravnog lica koje pruža telekomunikacijske usluge zatraži podatke o istovjetnosti telekomunikacijskih adresa koje su u određenom vremenskom periodu uspostavile vezu sa telekomunikacijskim uređajem koji koristi žrtva, te da takve podatke dostavi odgovornom licu. Ako postoji osnovana sumnja da nasilnik na taj način krši zaštitnu mjeru, biće priveden i uz zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka predan nadležnom sudu. Ako nasilnik za uznemiravanje ili uhođenje koristi tehnička sredstva ili druga pomagala, ovlašćeno službeno lice će ih privremeno oduzeti, o čemu će izdati potvrdu, i uz zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka, dostaviti nadležnom sudu. Pravilnikom je ustanovljena obaveza Centra javne bezbjednosti da vodi evidencije o nasilnicima kojima su izrečene zaštitne mjere iz nadležnosti MUP-a, o žrtvama koje su štice sprovedenjem zaštitnih mjera i o samim zaštitnim mjerama. Izvještaj o sprovođenju zaštitne mjere Centar javne bezbjednosti je dužan dostaviti Centru za socijalni rad prema mjestu prebivališta ili boravišta žrtve nasilja u porodici.

Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite donijelo je pravilnike o izvršenju zaštitnih mjera koje su u nadležnosti ovog ministarstva. *Pravilnikom o načinu sprovođenja zaštitne mjere obaveznog liječenja zavisnosti od alkohola i opojnih droga*⁹ propisuje se način sprovođenja ove mjere, određuju se zdravstvene i druge ustanove, organizacije i udruženja koje se bave zbrinjavanjem zavisnika od alkohola i opojnih droga u kojima se ova mjera može provoditi. To su centri za mentalno zdravlje, psihijatrijska odjeljenja opštih bolnica, klinike za psihijatriju – specijalizovana odjeljenja za liječenje zavisnosti od alkohola i opojnih droga, zavodi za liječenje zavisnosti te druge ustanove za tu namjenu, a koje imaju odobrenja Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite. Lice kojem je izrečena ova zaštitna

⁹ Sl. gl. RS br. 97 od 6. oktobra 2006. godine.

mjera zbog nasilja u porodici upućuje se u nadležnu ustanovu za liječenje zavisnosti od alkohola i opojnih droga u mjestu njegovog prebivališta ili mjestu njegovog boravišta ili u najbližu ustanovu za tu namjenu. Plan sprovođenja zaštitne mjere izrađuje zdravstvena ustanova i centar za socijalni rad, odnosno multidisciplinarni tim (psihijatar, psiholog, socijalni radnik) sa počiniocem nasilja. Plan sadrži podatke o licu kome je izrečena mjera, vrstu tretmana koji će se sprovoditi, trajanje tretmana, obaveze lica kome je izrečena zaštitna mjera u toku tretmana, psihosocijalni tretman žrtve nasilja i njene porodice, način kontrole nad ponašanjem zavisnika u toku tretmana i plan intervencije u kriznim situacijama. Ako lice kome je izrečena mjera ne poštuje zadati plan liječenja, ili na drugi način prekrši odredbe suda ili zakon, ili ako zdravstvena ustanova procijeni da tretman neće dovesti do promjene ponašanja ovisnika, o tome će odmah obavijestiti sud, radi izricanja kazne licu zbog nepostupanja prema izrečenoj zaštitnoj mjeri. U sprovođenju ove zaštitne mjere značajna je uloga Centra za socijalni rad koji, okviru svoje nadležnosti, preduzima potrebne mjere u pogledu dovođenja lica u ustanovu za liječenje, obezbjeđuje podatke o zdravstvenoj zaštiti, po potrebi angažuje prisilno dovođenje uz upotrebu fizičke sile koja podrazumijeva upotrebu sredstava za fizičko ograničavanje kretanja lica za koje se sprovodi zaštitna mjera, preduzima potrebne mjere zbrinjavanja porodice u kojoj je izvršeno nasilje, učestvuje u planiranju i sprovođenju liječenja i rehabilitacije lica kojima je izrečena mjera obaveznog liječenja od zavisnosti.

*Pravilnik o načinu i mjestu sprovođenja zaštitne mjere obaveznog psihosocijalnog tretmana*¹⁰ reguliše svrhu, cilj i način sprovođenja ove mjere. Jedan od ciljeva koji se navode jeste uspostavljanje samokontrole počinioca nasilja nad svojim emocijama i ponašanjem kao i učenje socijalnih vještina kojim nasilnik može zamijeniti svoje nasilno ponašanje. Zaštitna mjera se sprovodi u zdravstvenim ustanovama primarne zdravstvene zaštite, a ukoliko zdravstveno stanje počinioca zahtijeva hospitalizaciju zaštitna mjera se sprovodi u bolnici. Počinilac nasilja je obavezan da učestvuje u sprovođenju ove mjere. Zdravstvena ustanova i centar za socijalni rad sa počiniocem nasilja, prije započinjanja psihosocijalnog tretmana, izrađuju pisani plan sprovođenja ove mjere. Pored podataka vezanih za počinioca, način sprovođenja mjere, obaveze počinioca, način praćenja sprovođenja mjere i sl. ovaj plan sadrži i plan postupanja u kriznim situacijama koji se odnosi na žrtvu nasilja. Ovaj plan kojim se određuju mjesta na koja se može skloniti žrtva nasilja i telefonski brojevi na kojima se može zatražiti pomoć,

¹⁰ Sl. gl. RS br. 97 od 6. oktobra 2006. godine.

predočava se članovima porodice, žrtvi nasilja, a ukoliko je u pitanju dijete, onda zakonskom zastupniku odnosno roditelju koji nije počinitelj nasilja. Pravilnikom je predviđeno da se žrtva nasilja u porodici, uz njen pristanak i obezbjeđenje sigurnosti žrtve nasilja i njene porodice, može uključiti u psihosocijalni tretman. Ako počinitelj nasilja ne dolazi redovno na psihosocijalni tretman u zdravstvenu ustanovu ili kada zdravstvena ustanova procijeni da i pored redovnog dolaženja, tretman neće dovesti do promjene u ponašanju nasilnika, o tome će odmah obavijestiti sud koji je izrekao zaštitnu mjeru radi izricanja kazne nasilniku zbog nepostupanja po izrečenoj zaštitnoj mjeri.

*Pravilnikom o načinu i mjestu sprovođenja zaštitne mjere obezbjeđenja zaštite žrtve nasilja u porodici*¹¹ uređuje se mjesto i način sprovođenja ove mjere radi fizičke zaštite i obezbjeđenja u cilju ostvarivanja prava i interesa, bez straha od ugrožavanja života žrtve nasilja. Svrha sprovođenja ove mjere jeste da se njenom primjenom fizički i psihički zaštiti žrtva nasilja, odnosno pruži zaštita života, tjelesnog integriteta i duševnog zdravlja i spriječi dalje nasilničko ponašanje u porodici. Zaštitna mjera se sprovodi u ustanovama socijalne zaštite, centrima za socijalni rad, kod drugih porodica, odnosno na drugim pogodnim mjestima (sigurna kuća). Pod sigurnom kućom, prema ovom pravilniku, podrazumijeva se određeni prostor oprema i kadar u kojoj se sprovodi zaštitna mjera obezbjeđenja zaštite žrtve nasilja. Na osnovu rješenja suda sigurna kuća prima na privremeni smještaj i zbrinjavanje korisnika, tj. žrtvu nasilja u porodici, do sprovođenja zaštitne mjere udaljenje iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora i zabrana vraćanja u stan, kuću ili neki stambeni prostor (čl. 11 Zakona o zaštiti od nasilja u porodici), koji ne može biti duži od tri mjeseca. Smještaj u sigurnu kuću, u okolnostima kada je neophodno da se korisnik bez odlaganja zaštiti, provešće se po hitnom postupku, odnosno sud će izreći ovu mjeru kao samostalnu prekršajnu sankciju po saslušanju nasilnika, ne čekajući okončanje postupka (čl. 19 st. 5 Zakona o zaštiti od nasilja u porodici). Pravilnikom su određeni uslovi koje mora da ispunjava sigurna kuća za sprovođenje ove zaštitne mjere, a tiču se prostora, opreme, stručnih i drugih radnika. Tako npr. sigurna kuća mora biti locirana u naseljenom mjestu, izgrađena od materijala koji obezbjeđuje zvučnu i termo izolaciju, priključena na električnu i telefonsku mrežu, javnu vodovodnu i kanalizacionu mrežu, da je obezbijeđeno grijanje itd. Nadalje, pravilnikom se određuje i broj prostorija i njihova namjena, oprema prostorija, ishrana, broj stručnih i drugih radnika. Posebno je značajna odredba čl. 12 kojim se

¹¹ Sl. gl. RS br. 97 od 6. oktobra 2006. godine.

predviđa da sigurna kuća mora imati adekvatno fizičko obezbjeđenje imovine i lica tokom 24 časa. Pravilnikom je predviđeno da se korisnicima smještenim u sigurnu kuću obezbjeđuje adekvatan stručni pristup prilikom prijema u sigurnu kuću i u toku adaptacionog perioda, prilikom stvaranja uslova za uspostavljanje ili održavanje kontakta sa porodicom, srodnicima i okolinom, kao i u toku individualnog i grupnog rada sa korisnikom. Adekvatan stručni pristup je neophodan i prilikom izrade individualnog programa tretmana korisnika (terapijski, vaspitno-obrazovni rad, okupaciono i radno angažovanje, kulturno-zabavne aktivnosti i drugo) koji ne može biti duži od sedam dana. Sigurna kuća ima ovavezu da vodi evidenciju o korisnicima sigurne kuće te da dostavlja nadležnom organu starateljstva pisani izvještaj o sprovođenju zaštitne mjere, najmanje jednom mjesečno.

Navedenim podzakonskim aktima regulisan je način sprovođenja pojedinih zaštitnih mjera, čime se daje pravni okvir za postupanje nadležnih organa u postupku pružanja pomoći žrtvama nasilja u porodici. Međutim, prema izjavama predstavnika Centra za socijalni rad, time je uspostavljen samo normativni okvir za postupanje nadležnih organa, koji još uvijek nije u potpunosti zaživio u praksi. Zaštitne mjere se veoma rijetko izriču, a najčešće korištena zaštitna mjera je obezbjeđenje zaštite žrtve nasilja u porodici koja se sprovodi u sigurnoj kući (u Republici Srpskoj trenutno postoje dvije sigurne kuće i to u Banjoj Luci i Modriči).

4. Završne napomene

Usvajanjem zakona kojima se sankcioniše nasilje u porodici, bilo kao krivično djelo, bilo kao prekršaj, i donošenjem podzakonskih akata za sprovođenje pojedinih zaštitnih mjera, ostvaren je značajan napredak u suzbijanju i sprečavanju porodičnog nasilja i pravnoj zaštiti žrtava nasilja u porodici. Međutim, i pored takvih normativnih rješenja, statističke evidencije podataka, kao vladinih tako i nevladinih organizacija, pokazuju stalni porast broja prijavljenih slučajeva nasilja u porodici. Stoga je, na području Republike Srpske, pokrenuta akcija širokih razmjera u pravcu ne samo sprečavanja nasilja u porodici, već i u pravcu otkrivanja i eliminisanja uzroka ove negativne društvene pojave. Krajnji cilj ove akcije je zaštita žrtava, prevencija nasilja i očuvanje zdrave porodice kao osnove društva. U akciju su uključeni svi relevantni subjekti, među kojima značajno mjesto zauzima Gender Centar – Centar za jednakost i ravnopravnost polova Republike Srpske, Ministarstvo porodice, omladine i sporta, Ministarstvo pravde, Ministarstvo unutrašnjih poslova, te nevladine organizacije koje se

bave pitanjem ravnopravnosti polova i zaštite žrtava nasilja kao i mediji. Na inicijativu Gender centra usvojen je Akcioni plan za borbu protiv nasilja u porodici u 2008. i 2009. godini za Republiku Srpsku¹² kojim je predviđeno nekoliko ciljeva: usklađivanje zakona koji regulišu oblast nasilja sa međunarodnim standardima, uspostavljanje baze statističkih podataka o nasilju, kreiranje sistemskog modela zaštite žrtava nasilja u porodici prema oblastima i oblicima zaštite, kreiranje okvira za održiv model skloništa za žetve nasilja u porodici, jačanje kapaciteta policije za rad sa slučajevima nasilja u porodici, jačanje kapaciteta centara za socijalni rad za psihosocijalnu pomoć žrtvama nasilja u porodici i psihosocijalni tretman počinitelaca nasilja u porodici, jačanje kapaciteta zdravstvenih ustanova za tretman žrtava nasilja u porodici, podizanje svijesti javnosti o problematici nasilja u porodici i izrada strategije za borbu protiv nasilja u porodici za period od 2009-2013. godine. Dugoročni ciljevi koji se žele postići predviđenim aktivnostima jesu: stavljanje žrtve nasilja u porodici u središte interesovanja i zaštite, podizanje svijesti o nasilju u porodici kao društvenom problemu, kao i svijesti o tome da nasilje u porodici predstavlja kršenje ljudskih prava i da mu se svaka institucija i pojedinac moraju suprotstaviti i najzad obavezivanje društvene zajednice da ovom problemu da prioritet, da pokaže političku volju i obezbijedi resurse, multisektoralan i koordiniran pristup radi postizanja konkretnih rezultata u njegovom rješavanju. Tokom ove godine u Republici Srpskoj su vođene i određene aktivnosti vezane za izmjene i dopune Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, koje bi trebale otkloniti uočene probleme i teškoće u njegovoj primjeni. Nacrt Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, koji predviđa neka nova rješenja, predmet je javnih rasprava u kojima učestvuju svi relevantni faktori, što predstavlja garanciju da će ovaj Zakon dati adekvatnija rješenja za ostvarivanje pravne zaštite žrtava nasilja u porodici.

Uspješno suzbijanje i sprečavanje nasilja u porodici nemoguće je bez aktivne uloge svih nadležnih organa i institucija. Pri tome veliki značaj imaju lokalne institucije koje se bave ovom problematikom. S tim u vezi, napominjemo da je u gradu Banja Luka ovom problemu posvećena velika pažnja. Rješavanje problema nasilja u porodici istaknuto je kao prioritetan zadatak svih organizacija i ustanova koje se bave ovim pitanjem i koje na bilo koji način svojim angažovanjem mogu doprinijeti boljem rješavanju ovog problema. U tom cilju formiran je Tim za pomoć i podršku žrtvama nasilja u porodici koji je multidisciplinaran i sastavljen od nadležnih organa, tj. od predstavnika policija, predstavnika Centra za socijalni rad i

¹² Akcioni plan je usvojen 07.06.2007. godine i objavljen u Sl. glasniku RS br. 58/07.

predstavnik/ca nevladine organizacije «Udružene žene». Tim je formiran sa ciljem pružanja efikasne zaštite žrtava nasilja u porodici, primjenom adekvatnih mjera kojima će se žrtva nasilja zaštititi u trenutku kada se nasilje dogodi. Primarni zadatak Tima je pružanje neophodne pomoći i zaštite lica izloženih bilo kojem obliku i modalitetu nasilja u porodici. U svom radu Tim primjenjuje razne modele i tehnike rada sa žrtvama nasilja nakon otkrivanja djela, poduzima neophodne mjere za pokretanje sudskog postupka i drugih mjera prema počiniocima nasilja u porodici. Svaki od članova navedenog tima, preduzima odgovarajuće poslove. Predstavnik Centra za socijalni rad dežura uz mobilni telefon i službeni automobil te po dojavi policije poziva predstavnika NVO «Udružene žene» te zajedno odlaze na lice mjesta gdje je prijavljeno nasilje u porodici. Dežurstvo traje radnim danom od 15 časova do 07 časova te vikendom i praznicima tokom 24 časa. Tim se aktivira na poziv policije i dolaskom na lice mjesta svaki član Tima preduzme radnje koje su iz okvira njegove nadležnosti. Dežurna služba u policijskoj stanici zaprima prijavu o nasilju u porodici, nakon toga upućuje patrolu na lice mjesta i obavještava Centar za socijalni rad. Kad članovi Tima izađu na lice mjesta, policija vodi brigu o bezbjednosti članova Tima, podnosi pismena nadležnim institucijama (Tužilaštvu, Sudu i dr.) itd. Zadatak predstavnika Centra za socijalni rad jeste da upozna žrtvu sa njenim pravima i mogućnostima podrške, da omogući i organizuje žrtvi da nesmetano i bez straha iskaže sve činjenice koje su relevantne za prijavljeno nasilje u porodici. Dužan je donijeti usmeno rješenje radi trenutne zaštite sigurnosti žrtve, posebno djece, te organizovati izvršenje rješenja bez odlaganja, a ukoliko se radi o djetetu žrtvi nasilja u porodici, socijalni radnik će na licu mjesta izreći odgovarajuću mjeru porodičnopravne zaštite i usmeno je iznijeti roditeljima/starateljima djeteta. Ukoliko je odmah potrebno smjestiti žrtvu nasilja u Sigurnu kuću, socijalni radnik će organizovati prevoz žrtve do Hitne službe radi ljekarskog pregleda i procjene potrebe za nastavkom pregleda ili liječenja a potom je otpratiti do Sigurne kuće. O svim radnjama koje su preduzete nakon dojave nasilja u porodici, socijalni radnik će sačiniti službenu zabilješku. U svim navedenim radnjama učestvuje i predstavnik NVO «Udružene žene». U pravcu osiguravanja adekvatnog postupanja svih relevantnih subjekata u postupku pružanja zaštite žrtvama nasilja u porodici, u toku su aktivnosti usmjerene na potpisivanje Protokola o postupanju u slučaju nasilja u porodici (potpisnici ovog protokola će biti Grada Banja Luka, Administrativna služba, Centar javne bezbjednosti BL, Centar za socijalni rad BL, Dom zdravlja BL, NVO «Udružene žene» BL, Prosvjetno-pedagoški zavod BL i Osnovni sud BL). Svrha ovog Protokola jeste da se osiguraju uslovi za djelotvoran i cjelovit rad nadležnih tijela radi

unapređivanja zaštite i pomoći žrtvi nasilja u porodici te pomoći počiniteljima nasilja u promjeni njihovog ponašanja odnosno promjeni vrijednosnog sistema u cilju nenasilnog rješavanja sukoba i uvažavanja ravnopravnosti polova.¹³

Pitanju pravne zaštite žrtava nasilja u porodici u Republici Srpskoj posvećuje se velika pažnja, kako na zakonodavnom tako i na praktičnom nivou. Međutim, još uvijek se nije pronašao adekvatan model pravne zaštite od nasilja u porodici koji bi bio primjenjiv u svim slučajevima nasilja u porodici. Ovo zbog toga što je nasilje u porodici specifičan oblik nasilničkog ponašanja, ne samo po modalitetima svog izvršenja, već i po međusobnom odnosu između žrtve i počinioca koji su najčešće bili ili su još uvijek u bliskom emotivnom odnosu, koji imaju zajedničku djecu, koji su povezani zajedničkim interesima i sl. Sve to ukazuje na neophodnost da se rješavanju ovog problema prilazi multidisciplinarno, uz učešće svih nadležnih subjekata zaštite, uz maksimalno uvažavanje specifičnosti svakog konkretnog slučaja.

¹³ Opširnije o aktivnostima na lokalnom nivou vidite na www.csrb.org